

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Barnuppdraget 2006-2008

Publiceringsdatum
2008-03-31

Granskningsperiod
År 2007

Dnr 7001-08-26271

Kontaktperson
Johan Pehrsson
08-785 44 19

Påverka kommunernas planering av barn- och ungdomsvård

Delredovisning av barnuppdraget Stockholms län

Regeringen gav landets länsstyrelser i uppdrag att särskilt granska den sociala barn- och ungdomsvården under 2006 och 2007. Uppdraget innefattade tillsyn av barnavårdsutredningar och anmälningar, familje-vården, barn som hamnar mellan stolarna, enskilda och offentliga verksamheter där barn och unga ges insatser av socialtjänsten. Som en del i detta uppdrag ingick även att påverka kommunerna att aktivt planera för de resurser som behövs för att barn och unga skall få den vård, omsorg och tillsyn som de behöver.

En nationell arbetsgrupp med representanter från länsstyrelser och Socialstyrelsen har arbetat med att begränsa och tydliggöra uppdraget som helhet. Gruppen har tagit fram gemensamma mallar och frågeställningar för varje granskningsområde och formulerat ett antal nyckelfrågor som blivit utgångspunkten för länsstyrelsernas tillsyn.

Nyckelfrågor i uppdraget "Påverka kommunerna att aktivt planera":

- Planerar kommunen för att säkerställa att det finns resurser för barn och ungdomar i behov av socialtjänstens stöd på övergripande, verksamhets- och individnivå?
- Hur säkerställs kvalitet
- Beaktas barnperspektivet

Sammanfattning

Deluppdraget "Påverka kommunerna att aktivt planera för barn- och ungdomsvården" genomfördes under hösten 2006 och hösten 2007. Sex kommuner och två stadsdelar har besökts av länsstyrelsen och en dialog har förts med ansvariga politiker och budgetansvariga

cheftjänstemän om hur de faktiskt planerar för att resurserna ska räcka till. Under våren 2007 skickades även en enkät ut till de sex kommunerna/stadsdelarna med frågor om bl. a. politiska mål för barn- och ungdomsvården, om planeringen och om de ekonomiska resurserna. Deluppdraget har utgått från gemensamt framtagna nyckelfrågor (se ovan).

Samtliga kommuner/stadsdelar har politiskt antagna mål för barn- och ungdomsvården och de finns nedbrutna på förvaltningsnivå. Fördelning av de ekonomiska resurserna sker i samband med budgetarbetet och i olika processer på politisk- och förvaltningsnivå. Dock behöver underlag och statistik analyseras mer fördjupat för att utgöra ett bättre beslutsunderlag inför resursfördelning och framtida behov.

Beträffande kvalitet så finns det ett gediget och omfattande kvalitetssystem som svarar upp mot kraven i socialtjänstförordningen föreskrifter (2006:11) i Stockholms stadsdelar och i Nacka kommun. Även Norrtälje har ett kvalitetssystem. I Södertälje och Österåker har man inte ett heltäckande kvalitetssystem men det pågår ett ambitiöst och omfattande kvalitetsarbete. Överlag behöver kvalitetssystemen förankras bättre uti verksamheterna.

En medvetenhet om barnperspektivet finns i samtliga kommuner och stadsdelar. Barnperspektivet behöver dock synliggöras bättre i riktlinjer och andra styrdokument. Barn- ungdom- och familjerättsenheterna har kommit längst med att förverkliga barnperspektivet. Inom socialtjänsten övriga områden behövs ett fortsatt utvecklingsarbete.

Genomförande och resultat av uppdraget

Påverka kommunerna att aktivt planera

Kommunen har ett särskilt ansvar att se till de barn som riskerar att fara illa (5 kap 1 § SoL) och socialtjänsten ska särskilt beakta vad hänsynen till barnets bästa kräver (1 kap 2§ SoL). Kommunen ska planera sin verksamhet och se till att det finns resurser för att tillgodose behov hos de barn som behöver

socialtjänstens stöd. Insatserna ska vara av god kvalitet (3 kap 3 § SoL), personalen ska ha lämplig utbildning och erfarenhet (SOSFS 2006:14). Kvaliteten ska systematiskt utvecklas och säkras, kommunen ska ha ett ledningssystem för kvalitet (SOSFS 2006:11)

I granskningen av hur kommunerna lever upp till lagens krav har länsstyrelsen utgått från nyckelfrågorna: Planerar kommunen för att säkerställa att det finns resurser för barn och ungdomar i behov av socialtjänstens stöd på övergripande, verksamhets- och individnivå? Hur säkerställs kvalitet? Beaktas barnperspektivet?

Länsstyrelsen i Stockholms län har valt ut två stadsdelar och fyra kommuner som specialgranskats när det gäller uppdragen, familjevård, anmälningar, mellanstolarna, påverka kommunerna att aktivt planera. Urvalet har gjorts utifrån att Länsstyrelsen har haft en del kritik mot dessa kommuner/stadsdelar och att kunskapen varit låg hur den sociala barn- och ungdomsvården fungerar inklusive barn med funktionshinder.

Under hösten 2006 besöktes de sex kommunerna/stadsdelarna. Länsstyrelsen har varit angelägen om att kommunerna/stadsdelarna ska vara representerade med ansvariga politiker och budgetansvariga chefstjänstemän. Vid så gott som samtliga besök har socialnämndens ordförande, socialchef och verksamhetschefer för IFO och funktionshinder deltagit. Vid ett flertal besök har även oppositionspolitiker och kommun- och stadsdelsdirektörer deltagit.

Besöken har inletts med att Länsstyrelsen givit en utförlig information om barn uppdraget och dess olika delar samt bakgrunden till uppdraget. Därefter har en förutsättningslös dialog skett om den sociala barn – och ungdomsvården där kommunerna/stadsdelarna uttryckt sina synpunkter och funderingar kring glädjeämnen, svårigheter, resurser, samverkan, utmaningar för framtiden och hur de faktiskt planerar för att resurserna ska räcka till.

Våren 2007 skickades en enkät ut till de sex kommunerna/stadsdelarna. Enkäten innehöll frågor som: Finns politiska mål som ligger till grund för kommunens arbete kring barn och unga som är i behov av samhällets stöd och hur de i sådana fall är nedbrutna och implementerade i verksamheten. Beskriv hur den

aktiva planeringen i kommunen går till? Vilka underlag bygger planeringen på och hur fördelas de ekonomiska resurserna?

Länsstyrelsen har haft som krav att de besvarade enkäterna ska antas av de politiska nämnderna.

I samband med utskicket av enkäterna bestämdes även en tid för återbesök hos kommunerna. Besöken har genomförts under hösten 2007. Vid dessa tillfällen har Länsstyrelsen återkopplat tillsynen av del-uppdragen, utredningar, anmälningar, mellan stolarna och familjehems-vården. Brister har påpekats och kommunerna/stadsdelarna har fått lämna åtgärdsplaner på hur brister ska rättas till. Länsstyrelsen har även gått igenom enkätsvaren och begärt kompletteringar där det behövts. I övrigt så har fortsatt diskussion förts om hur resurser planeras för barn- och ungdomsvården samt hur samverkan internt och externt ser ut.

Planering

Samtliga kommuner/stadsdelar har politiskt antagna mål för barn- och ungdomsvården. En del mycket övergripande, andra detaljerade. Olika mål som beskrivs är att barn och ungdomar samt deras familjer ska anse att insatser de har fått har bidragit till en förbättrad livssituation, alla inkomna anmälningar och ansökningar ska förhandsbedömas, öppenvård på hemmaplan ska, där det är möjligt, alltid prövas innan annan vård upphandlas, personer med funktionshinder ska erbjudas individuellt anpassat stöd som svarar mot deras behov.

Samtliga kommuner/stadsdelar har brutit ner sina mål på förvaltningsnivå. Där framgår bland annat att 70 % av barn, ungdomar och deras familjer ska anse att erhållen insats har bidragit till en förbättrad livssituation, icke verkställda beslut enligt LSS och SoL ska minska med 50% under 2007, antalet placeringar ska minska, andelen som söker icke biståndsbedömda insatser ska öka.

I samtliga kommuner/stadsdelar sker ett planeringsarbete på både politisk och förvaltningsnivå. Flera kommuner beskriver att det finns ett stort engagemang för barn och ungdomsfrågor i kommunledningen och att planering i kommun och nämnd har en tydlig struktur.

Inom stadsdelsnämnderna baseras fördelning av resurser till socialtjänstens barn- och ungdomsverksamhet på antal barn och ungdomar i området och på olika socioekonomiska strukturer. Fördelningsnyckeln utgår till 70 % från strukturvariabler och till 30 % från ett ungdomsindex.

Strukturvariabler

- andel ensamstående föräldrar med låg inkomst
- andel sammanboende föräldrar med låg inkomst
- andel barn med utländskt medborgarskap
- andel vuxna med fler än 15 sjukdagar

Ungdomsindex

- andel ungdomar 15 – 20 år med åtal/åtalsunderlåtelse
- andel elever i skolår 9, ej godkända betyg i kärnämnen

Om behov finns sker en omfördelning av resurser och ytterligare medel avsätts.

Norrtälje kommun beskriver att det finns ett stort engagemang för barn och ungdomsfrågor. Ett nära samarbete finns mellan nämnderna, barn- och skola, socialtjänst och kultur- och fritidsnämnden. Flera samarbetsprojekt har startats, fältsamordnartjänst, skoldaghem, verksamhet som arbetar med barn och ungdomars problem innan en anmälan skett. Det finns områdesgrupper inom kommunen som tar fram aktuell kunskap inom kommundelarna och vid behov kommer med förslag till åtgärder. Kommunen satsar mycket på och har förstärkt det förebyggande arbetet, för att hindra att stora kostnader uppkommer senare.

I Österåker kommun sker en planering i samband med budgetarbetet. En verksamhetsplan skrivs där behoven framgår som presenteras för socialnämnden. Budgeterade medel inom Individ- och familjeomsorgens barn- och ungdomsvård har räckt till. LSS-enheten har däremot gått med underskott.

Inom Nacka kommun genomförs en kartläggning av olika målgrupper och deras behov. För t. ex. barn- och ungdomar med funktionshinder sker denna kartläggning varje år för att bedöma

framtida behov av olika insatser. Statistik, förbrukning och kostnadsutveckling analyseras och utifrån detta äskas medel för att säkerställa resurser för nödvändiga insatser.

Enligt uppgift från Södertälje har planeringen i kommunen och socialnämnden en tydlig struktur, och en på förhand bestämd årscykel där planering och uppföljning av verksamhet och ekonomi är moment som griper i varandra. Viktig information som lyfts fram är resultat av löpande uppföljning av verksamhet och ekonomi som i planeringen kompletteras med ytterligare statistik och nyckeltal bland annat för analys av eventuella utvecklingstrender.

Planeringsarbetet sker dels i parallella processer på politisk- och förvaltningsnivå, och dels genom gemensamma aktiviteter som seminarier där förutsättningar och aktuellt läge går igenom. Kommunstyrelsen beslutar om preliminära ramar därefter sker dialog mellan nämnd, kommunstyrelse och chefstjänstemän om det finns förutsättningar att genomföra verksamhet och uppdrag inom de föreslagna ramarna.

Efter beslut i kommunstyrelsen om mål, budget, uppdrag och ekonomiska ramar för hela kommunens verksamhet genomför socialnämnden ytterligare planeringsseminarier inför beslut om nämndens verksamhetsplan. Underlag uppdateras och kommuniceras. Förvaltningen arbetar fram förslag till verksamhetsplan och fördelning av socialnämndens totala resurser utifrån mål, verksamhetens inriktning och särskilda uppdrag kopplat till den verksamhet som ska genomföras.

Planeringsarbetet har på flera håll resulterat i rejäla personalförstärkningar inom de sociala barn- och ungdomsenheternas olika delar.

Länsstyrelsens bedömning

Sammanfattningsvis förefaller det som att kommuner och stadsdelar har en god planering och framförhållning för att säkerställa att det finns resurser för barn- och ungdomsvården. Mål finns beskrivna både på övergripande nivå och på förvaltningsnivå. Några har en väl genomtänkt planering där nyckeltal, uppföljningar, mål, särskilda uppdrag och analyser ligger till grund för resursfördelningen. Aktiva processer genomförs i form av dialoger och seminarier mellan

tjänstemän och politiker innan slutgiltiga beslut fattas om resurser och mål.

Länsstyrelsens granskning visar att många barn- och ungdomsenheter har en tung och problematisk situation och alltmer komplicerade och svåra ärenden med både social och neuropsykiatrisk problematik. Olika typer av underlag och statistik behöver analyseras och struktureras ännu mer fördjupat för att bilda ett bättre beslutsunderlag för framtida resursfördelningar och utvecklingsbehov.

Mycket positivt är dock att flertalet av de granskade kommunerna/ stadsdelarna har fått kraftigt förstärkta personalresurser inför 2008. I Södertälje bildas en helt ny barn- och ungdomsenhet som exempel.

Kvalitet

Kompetens och kontinuitet

En fråga som ställts till nämnderna är hur de säkerställer att det finns en god kompetens och kontinuitet när det gäller personalförsörjning och arbetsledning. En kommun vittnar om stora svårigheter att rekrytera erfaren personal. Stor kraft har lagts ned på att höja kompetensen hos nyexaminerade socialsekreterare. För att underlätta rekryteringen och minska rörligheten i yrkesgruppen har kommunen beslutat att ge ett extra lönepåslag för 2007 för dem som arbetar med myndighetsutövning. Individuella utbildningar har genomförts under 2007 utifrån SWOT-analys med stöd av pengar från europeiska socialfonden. Problem med att rekrytera erfaren personal finns hos flera kommuner/ stadsdelar. Man kompenserar det med att mer erfarna socialsekreterare inte arbetar

I SOSFS 2006:11 ställs krav på socialnämnden eller annan nämnd som ansvarar för ledningen av socialtjänsten att inrätta ett ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet. Syftet med ett sådant ledningssystem är att få systematik i arbetet med att säkra och utveckla kvaliteten i verksamheterna. För detta krävs en tydlig struktur som är väl integrerad och samordnad med socialtjänstens befintliga struktur och processer för budget- och verksamhetsplanering. I budgeten sätts de ekonomiska ramarna för verksamheterna och i verksamhetsplanen anges bland annat vision, mål, ambitioner rörande kvalitet och produktivitet samt olika aktiviteter. För kvalitetsarbetets trovärdighet är det viktigt att det finns en koppling mellan mål, resurser och befogenheter och resultat. (Socialstyrelsen 2007: God kvalitet i socialtjänsten)

ensamma och att seniorhandläggare fungerar som faddrar/ mentorer. En stadsdel har utökat antalet socialsekreterare och en kommun har startat en särskild ungdomsenhet inom Barn och ungdomsenheten. I övrigt satsas det på kunskapsbaserad socialtjänst, handledning och god personalvård och personalförmåner.

För att säkerställa god arbetsledning erbjuder kommunerna/stadsdelarna chefsutbildning, ledningsgruppsutveckling, mentorskap och handledning. En kommun har en återkommande medarbetarenkät där frågor om ledarskap och organisation finns med.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inom nämnderna pågår ett aktivt arbete för att säkerställa att de finns personalkontinuitet och god kompetens hos personal och ledning men att svårigheter finns att rekrytera och behålla personal.

Ledningssystem för kvalitet

Stadsdelsnämnderna har en struktur för kvalitetsarbetet som är gemensam för hela staden. Samtliga enheter ska använda sig av samma begreppsapparat och följa kvalitetsstrategin vid planering och uppföljning av den egna verksamheten. Kvalitetssystemet är databaserat.

Kvalitetsstrategin innefattar åtagande, arbetssätt, resursanvändning, uppföljning, resultat och analys samt synpunkter och klagomål. Åtaganden är den tjänst som erbjuds och ska beakta vad lagen säger, brukarens behov och önskemål och fokusera på väsentliga kvalitetsaspekter samt ha koppling till nämndens mål för verksamhetsområdet.

Arbetssättet handlar om hur arbetet ska bedrivas för att åtagandet ska nås. Resursanvändning handlar om hur man använder resurserna mest effektivt för att nå åtaganden och utveckla arbetssätten. Uppföljningar sker löpande och vid fasta tidpunkter och ska ge underlag för beslut om åtgärder när verksamheten ser ut att inte nå sina mål och åtaganden. Uppföljningen är ett verktyg för att säkerställa att åtaganden uppnås och att därmed brukaren får en god service. Uppföljningen visar på resultat som sedan analyseras. Analysen ska synliggöra vad som fungerar bra och mindre bra. Detta är ett väsentligt underlag för kommande planering samt för lärande

och verksamhetsutveckling. Beträffande synpunkter och klagomål ska samtliga enheter ha tydliga rutiner för att ta emot klagomål. Grundregeln är att fel ska åtgärdas skyndsamt. Synpunkter och klagomål fyller en viktig funktion för lärande och utveckling.

I Nacka kommun har socialtjänsten utarbetat riktlinjer för kvalitetskontroll inom alla verksamheter. Socialtjänsten har också arbetat aktivt med att utveckla kvalitet i handläggningen genom att arbeta effektivare och därmed frigöra tid till klientkontakter och genom att försöka få en samstämmighet i hur ärenden handläggs.

Handläggningen inom socialtjänstens myndighetsgrupper följs upp med hjälp av så kallade styrkort. I uppföljningen ingår bland annat: brukarundersökningar, klagomålshantering, uppgifter från socialtjänstens verksamhetssystem, stickprovskontroller, interna medarbetarenkäter och ekonomisk uppföljning.

I Norrtälje finns det ledningssystem för kvalitetsarbetet. Kommunen har nyligen anställt en kvalitetsutvecklare som under innevarande år kommer att bryta ner systemet på enhetsnivå.

I kommunerna Österåker och Södertälje finns det inget fullständigt utarbetat kvalitetssystem. Aktivt kvalitetsarbete pågår ändå genom internkontroll, kontinuerliga redovisningar av nyckeltal, beskrivningar i verksamhetsplaner mm. I Södertälje pågår ett kvalitetsutvecklingsarbete. Socialnämnden har tillsatt ett myndighetsutskott som har ett uppföljningsansvar för att kvalitetssäkra barnavårdsutredningar. I övrigt så framgår det av rutin pärmar och styrdokument hur socialtjänsten ska förhålla sig till kvalitetsbegreppen. Där finns bland annat beskrivet de viktigaste arbetsprocesserna, kontroll av att bemanningen är tillräcklig, kompetensförsörjningen, kriterier på god kvalitet vid upphandling, brukarenkäter, hur verksamheten tillgodoser behov (resultat/effekt) mm. Arbete med evidensbaserad pågår tillsammans med FOU. Österåker kommer under 2008 att arbeta med att inrätta ett system för kvalitetsarbete. Samtliga kommuner stadsdelar har synpunkts- och klagomålshantering.

Länsstyrelsen bedömning

Syftet med ett ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet är att få systematik i arbetet med att utveckla kvaliteten i arbetet. För

detta krävs en tydlig struktur som är väl integrerad med socialtjänstens befintliga sammansättning.

I de granskade stadsdelarna inom Stockholms stad och i Nacka kommun finns ett gediget och omfattande kvalitetssystem som svarar upp mot kraven i socialtjänstförordningens föreskrifter (2006:11). I kommunerna Norrtälje, Södertälje och Österåker har man ännu inte fått till stånd ett heltäckande kvalitetssystem men det pågår ett ambitiöst och omfattande kvalitetsarbete. Kommunerna har som mål att under 2008 inrätta ett komplett kvalitetssystem.

Länsstyrelsen ser mycket positivt på att samtliga granskade kommuner/ stadsdelar arbetar aktivt med att säkerställa personalkontinuitet och att personalen ska ha utbildning, god kompetens och erfarenhet.

Trots ett grundligt och aktivt kvalitetsarbete bland kommunerna och stadsdelarna, verkar det som att det inte alltid får genomslag ute i verksamheterna. Budgetunderskott, kraftigt ökat antal av barn – och ungdoms anmälningar, resursbrist på många håll, vittnar om detta.

Länsstyrelsen bedömning är att socialtjänsten behöver arbeta betydligt mer med att få kvalitetssystemen förankrade uti verksamheterna så att inte styrdokument och rutiner för kvalitetssäkring riskerar att bli verkningslösa.

Samverkan

Brister finns i samverkan mellan IFO och LSS där det inte finns någon strukturerad samverkan. En kommun har dock ett internt forum med skolan där även LSS frågor behandlas.

I övrigt beskriver kommunerna/stadsdelarna att samverkan sker på olika nivåer, i förvaltningschefgruppen, ledningsgruppen på förvaltningsnivå, mellan enskilda handläggare och i bland sektionschefer. Tecknade samverkansavtal finns främst genom BUS-policyn men även med landstingets barn och ungdomspsykiatri.

Två av de granskade kommunerna/stadsdelarna har flera nämnder inom kommunen som svarar för barn- och ungdomsfrågor. I Österåker finns en socialnämnd med ansvar för barn- och ungdomsvård och en vård- och omsorgsnämnd där barn med

funktionshinder ingår. Det finns ingen samverkan på nämndnivå men kommunen är uppmärksam på att detta måste utvecklas. På förvaltningsnivå är samverkan bristfällig och personalen efterlyser tydligare strukturer för samverkan. Exempelvis skulle gemensamma utbildningsinsatser behövas. I Norrtälje kommun sker samverkan mellan Socialnämnden och den så kallade Tiohundra-nämnden som ansvarar för LSS-verksamheten. Den största samverkan sker i samband med budgetprocessen. På förvaltningsnivå mellan IFO och Tiohundra behöver samverkan förbättras. Samverkan i tidigt utredningsskede är nödvändigt.

Samverkan inom förvaltningarna

I Norrtälje kommun träffas de så kallade mjuka förvaltningarna regelbundet en gång i månaden. Alla gemensamma projekt har styrgrupper som med representanter från deltagande myndigheter. Analys görs om läget i olika problem områden. Aktiv BUS-grupp finns som styrs genom skriftligt avtal.

Inom stadsdelnämnderna träffas enhetschefer och sektionschefer som arbetar med barn och ungdom en gång i månaden. Bus-avtal finns. Ett avtal mellan staden och landstinget är framtaget men ännu nej undertecknat.

I Södertälje sker samverkan kontinuerligt mellan myndigheten för funktionshinder och socialsekreterare inom barn- och ungdomsenheten t.ex genom gemensamma fortbildningsdagar. Finns även ett internt forum mellan IFO och LSS. Skriftliga avtal finns genom BUS, mini-Maria och kommun- psykiatriska sektorn.

I Nacka och Österåker sker samverkan i första hand i enskilda ärenden men även i möten mellan arbetsgrupper, dock ej kontinuerligt. Arbetsledarna träffas för samverkan i gemensamma fora. Avtal finns med Landsting (BUP) habilitering, polis mm.

Länsstyrelsens bedömning

Att samverka såväl på politikernivå som på förvaltningsnivå och inom och mellan olika förvaltningar är enligt Länsstyrelsens uppfattning en mycket viktig framgångsfaktor för att kunna säkerställa utsatta barn - och ungdomars behov av hjälp och stöd.

Många olika samverkansformer och avtal finns väl beskrivna. Av Länsstyrelsen intervjuer med tjänstemän och ledningsgrupper framkommer med all tydlighet att samordnings-, samarbets- och samverkansbrister finns inom flera grupper och nivåer i och utanför organisationen. Det finns dock en mycket klar vilja och medvetenhet om vikten av samverkan. Det synes vara så att det finns en väl fungerande samverkan i teorin men i praktiken behöver samverkan förbättras och utvecklas.

Barnperspektivet

Barnkonventionen och kommunerna

I kommunerna och stadsdelarna finns det politiskt antagna mål som ligger till grund för kommunens/stadsdelens arbetet kring barn och ungdomar som har behov av socialtjänstens stöd. I tre kommuner har man särskilt markerat barnperspektivet genom att skriva in att beakta FN:s barnkonvention om barns bästa i samtliga utredningar, att nämnderna ska ha en bilagd barnchecklista där det framgår om barn berörs av ärendet eller har kommit till tals, att verksamheterna vid alla beslut ska se till barns bästa. Begreppet barnkonsekvensanalys uppfattas som svårtolkat. Andra metoder används i många fall för att fånga barnets bästa.

Barns rättigheter kommer till uttryck i FN:s barnkonvention. Konventionens artiklar och intentioner återfinns i socialtjänstlagen och andra lagar som rör socialtjänstens arbete med barn t ex att barns bästa ska beaktas (1 kap 2 § SoL) och barns rätt att komma till tals (3 kap 5 § SoL). I den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barns rättigheter i Sverige framgår det ansvar som kommunerna har för att utveckla ett barnperspektiv så att barns bästa verkligen sätts i centrum. (prop. 1997/98:182)

Inom verksamhetsområdena barn och ungdom och familjerätt pågår ett utvecklingsarbete med att förverkliga barnperspektivet. På enheterna försörjningsstöd, missbruk och socialpsykiatri är implementeringen av barnperspektivet i sin början. Inom området funktionshinder är kunskaperna och medvetenheten om barnperspektivet ganska låg.

I deluppdraget anmälningar har utgångspunkten varit om socialtjänsten gör en relevant bedömning av anmälan utifrån barnets behov (barnperspektivet). Länsstyrelsen har riktat kritik där brister

funnits och ställt krav på åtgärdsplaner. Samtliga åtgärdsplaner har inkommit till Länsstyrelsen och nämnderna har tagit kritiken på allvar och vidtagit både direkta åtgärder, ändrat rutiner och gjort planer för att rätta till bristerna och därmed öka rättssäkerheten. I flera fall har personalen utökats. Man har också genomfört organisationsförändringar bl.a. tillskapat mottagningsgrupp för att ta emot anmälningar. I de flesta fall kommer också utbildningar att genomföras.

Deluppdraget barnavårdsutredningar visar att kvaliteten på utredningarna generellt sett har blivit mycket bättre jämfört med tidigare granskningar. Barns behov utreds mer allsidigt och framförallt kommer barn till tals i mycket större utsträckning nu.

Metoder och bedömningsinstrument

Tillsynen har visat att specialiserade barn- och ungdomsgrupper finns och att BBIC har startats eller är på väg att implementeras i samtliga kommuner/stadsdelar. Förutom BBIC så arbetar flertalet kommuner och stadsdelar med kompletterande barnskyddsmetoder och bedömningsmetoder som Signs of safety och Home.

Södermalms stadsdelsförvaltning ingår i ett projekt, som en av två kommuner i Sverige, tillsammans med institutet för utveckling av metoder i socialt arbete, IMS, inom socialstyrelsen. Projektet handlar om evidensbaserade uppföljnings- och bedömningsinstrument.

Länsstyrelsens bedömning

Barnperspektivet i socialtjänstlagen stärktes genom lagändring den 1 januari 1998 (2001:453). Tillägget innebar att bestämmelsen som svarar

Signs of safety

är en metod att utreda tecken på säkerhet och på fara i familjen, likväl ur barnets som ur föräldrarnas synvinkel. Tillsammans med familjen arbetar man så att familjen egna värderingar, föreställningar och åsikter, samt goda sidor avvägs mot de risker som hotar barnets välbefinnande.

BBIC

är ett handläggnings- och dokumentationssystem för utredning, planering och uppföljning i social barnavård. Det ger en struktur för att systematiskt hämta in uppgifter om, dokumentera och följa upp barns och ungas behov av insatser.

Home

är ett instrument som bedömer föräldraförmågan hos föräldrar som har barn upp till 10 år. Metoden är väl utprövad och innebär att den som använder instrumentet samtalat med familjen i hemmet enligt ett strukturerat formulär med en standardiserad skattning.

mot artikel 3 i FN:s barnkonvention om barns bästa fördes in i socialtjänstlagen. Lagändringarna innebär bland annat att hänsyn ska tas till barnets bästa när beslut fattas som berör barn och att barnet har rätt att komma till tals när hon eller han berörs av en åtgärd.

Även om tre kommuner lyft fram barnperspektivet på olika sätt så behöver barns och ungas rätt till inflytande och delaktighet synliggöras bättre i riktlinjer och andra styrdokument.

Verksamhetsområdena barn och ungdom och familjerätt har kommit längst med att förverkliga barnperspektivet. Inom försörjningsstöd, missbruk, socialpsykiatri behövs ett fortsatt utvecklingsarbete. Inom området funktionshinder behöver kunskaperna och medvetenheten om barnperspektivet särskilt utvecklas.

Länsstyrelsernas granskning visar att en rad olika utrednings- och bedömningsinstrument används och håller på att införas inom barn- och ungdomsvården. Detta är mycket positivt och utgör naturligtvis ett stort stöd i socialtjänstens arbete med att ha ett barnperspektiv. Detta utesluter dock inte att den enskilde socialsekreteraren måste göra en egen bedömning av barnets/ungdomens behov.

Särskilda observationer och trender i tillsynen

- Flertalet kommuner/stadsdelar har stora svårigheter med att rekrytera familjehem, kontaktfamiljer och kontaktpersoner. Matchningen är problematisk, det vill säga att hitta rätt familj/kontaktperson som svarar mot barnets/ungdomens behov.
- Det finns ett mycket rikt utbud av öppenvårdsinsatser för barn- och ungdom i Stockholms län. Över femhundra totalt. Samtliga kommuner kan erbjuda någon form av programverksamhet, socialpedagogisk insats och nätverksarbete. Länsstyrelsens uppfattning är att en klar trend är att insatser för barn- och ungdom går mot mer öppna former.